

Порогові значення індикаторів економічної безпеки є кількісними параметрами, що окреслюють межу між безпечною й небезпечною зонами в різних сферах економіки. Тобто, порогові значення індикаторів економічної безпеки надають рівню безпеки кількісну визначеність, що уможливорює формалізацію національних інтересів країни у сфері економіки [2].

Але, безумовно, на кожному рівні один і той самий чинник матиме свої особливості, власні показники та межі. Зазначимо, що не всі показники, що використовуються в літературі для визначення рівня економічної безпеки держави та підприємства, доцільно і можливо розрахувати в регіональному розрізі, тому варто розробити чіткий перелік показників, що відображають стан економічної безпеки регіону [1].

Виходячи з цього, подальшого дослідження потребує формування конкретного переліку показників, які відображають сучасний стан економічної безпеки окремого регіону.

Література

1. **Економічна безпека** та сталий розвиток: взаємодія на регіональному рівні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.01. [Електронний ресурс] / В.В. Кузьменко; Донец. нац. ун-т. – Донецьк, 2007. – 20 с. – укр.
2. **Економічна політика** : навч. посібн. / О.О. Беляєв (кер. кол. авт.), А.С. Бебело, М.І. Діба та ін. – К. : Вид-во КНЕУ, 2004. – 287 с.
3. **Науково-методичні** основи створення механізму державного управління і регулювання системи безпеки підприємницької діяльності: регіональний аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. управління: 25.00.02. [Електронний ресурс] / Т.М. Гладченко; Донец. держ. акад. упр. – Донецьк, 2004. – 19 с. – укр.
4. **Пухтасвич Г.О.** Аналіз національної економіки : навч.-метод. посібн. [для самост. вивч. дисц.]. – К. : Вид-во КНЕУ, 2003. – 148 с.
5. **Экономическая безопасность** России: Общий курс : учебник / под ред. В.К. Сенчагова. – 2-е изд. – М. : Изд-во "Дело", 2005. – 896 с.

УДК 631.115

*Аспір. О.Р. Жидяк – Львівський НУ
ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького*

ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ ФОРМ ГОСПОДАРЮВАННЯ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Розглянуто розвиток організаційно-правових форм господарювання, від яких залежить рівень економічного розвитку галузей сільського господарства. Встановлено, що передумовою підвищення ефективності різних організаційно-правових форм господарювання в сільському господарстві є широкий розвиток системи сільськогосподарського дорадництва. Водночас в умовах реалізації в Україні об'єктивно потрібного напрямку розвитку сільського господарства через відновлення великих організаційно-правових форм господарювання, дорадництво може мати лише допоміжне значення, оскільки у цьому випадку відродиться потреба в наявності для кожного великого підприємства власних висококваліфікованих фахівців із спеціальною вищою освітою, більше зацікавлених у підвищенні ефективності функціонування свого підприємства.

Ключові слова: підприємництво, ефективність, організаційно-правова форма, сільське господарство.

Post-graduate O.R. Zhydyak – Lviv national university of veterinary medicine and biotechnologies named after S.Z. Gzhickiy

Legal forms development economic evaluation of menage in agriculture

Development of legal forms is examined menages which the level of economic development of industries of agriculture depends on. It is set that pre-condition of increase of efficiency of different legal forms of menage in agriculture is wide development of the system of agricultural additional advices. At the same time in the conditions of realization in Ukraine objectively necessary direction of development of agriculture through proceeding in the large legal forms of menage, additional advices can have an auxiliary value only, as in this case a necessity will regenerate in a presence for every large enterprise of own highly skilled specialists with the special higher education, more interested in the increase of efficiency of functioning of the enterprise.

Keywords: enterprise, efficiency, legal form, agriculture.

Вступ. Серед безлічі завдань, які належить розв'язати Україні для виходу з економічної кризи, велике значення має розвиток сільського господарства. При цьому потрібно відродити у наших селян відчуття власника, господаря своєї землі.

Сільське господарство посідає вагоме місце в економіці країни. Основним завданням аграрного сектора є забезпечення населення продуктами харчування потрібної кількості та належної якості, формування рівня цін на продовольчі товари, за якого вони б були доступними для всіх верств населення, підвищення зарплати зайнятим у сільському господарстві працівникам, порівняно з доходами працівників інших галузей народного господарства. Рівень розвитку сільського господарства визначає рівень економічної безпеки країни та її складової – продовольчої безпеки. Сільське господарство є провідною галуззю матеріального виробництва в сільській місцевості, і повинно, з одного боку, сприяти збільшенню виробництва сільськогосподарської продукції, а з іншого – забезпечити населення умовами праці, побуту і відпочинку.

Сільське господарство, як вид економічної діяльності, залишається однією із провідних ресурсотвірних галузей Львівщини та посідає третє місце після промисловості, транспорту і зв'язку. Його частка у загальнообласній валовій доданій вартості становить майже 12 %.

Незважаючи на те, що сільське господарство у Львівській області розвивалось стабільними темпами та забезпечувало населення області продуктами власного виробництва, а промисловість – сировиною, цінові пропорції давали змогу виробникам сільськогосподарської продукції вести рентабельне виробництво та розширене відтворення, починаючи з 1991 р. воно почало занепадати. Основними причинами цього стала відсутність обґрунтованої програми переходу АПК до ринкових відносин, порушення паритету цін на сільськогосподарську та промислову продукцію, недосконалий механізм кредитування, недостатній захист товаровиробників з боку держави тощо. На цей час сільське господарство переживає складний період свого розвитку.

Економічний розвиток держави залежить від форм власності на засоби виробництва і виготовлену продукцію, а відповідно, й форм господарювання. Тому проблеми реформування аграрного сектора економіки, розвитку

різноукладності, ефективних організаційно-правових структур і розроблення механізмів їх реалізації постійно перебували і перебувають у полі зору економічної науки.

Ефективно функціонувати економічний механізм може тільки в умовах розвитку різних форм власності. Розвиток відносин власності повинен відбуватися на таких формах господарювання, які дали б змогу трудівнику села стати реальним господарем на землі, бути його власником та самостійно розпоряджатися результатами своєї праці.

Різні аспекти власності, розвитку її форм, відносин власності та форм господарювання детально досліджено та ґрунтовно висвітлено в наукових працях В.Г. Андрійчука, П.С. Березівського, С.В. Васильчак, М.В. Гладія, В.Г. Галанця, Т.Г. Дудара, П.М. Музики, О.В. Мазуренко, В.Я. Месель-Веселяка, О.М. Онищенко, П.Т. Саблука, О.М. Шпичака, М.Г. Шульського, В.В. Юрчишина та інших. Проте результати опрацювання їхнього наукового доробку засвідчують, що на сьогодні ще не вирішені теоретичні, методологічні, методичні і практичні питання, які пов'язані з окремими аспектами розвитку та функціонування організаційно-правових форм господарювання в АПК.

Метою дослідження є розроблення теоретико-методологічних засад становлення та ефективності розвитку сільськогосподарських виробничих структур різних організаційно-правових форм господарювання. За радянські часи розбудови народного господарства за соціалістичною моделлю наукове розроблення проблем відносин власності практично не здійснювали, а трактування сутності й форм власності майже не змінилося.

Виклад основного матеріалу. За дослідженнями П.Т. Саблука, з метою виходу агропромислового комплексу з кризового стану потрібно негайно вжити комплекс заходів, які спрямовані на вирішення двох проблем: перша – це реформування відносин власності, розвиток форм господарювання, раціональна організація виробництва та друга – удосконалення економічного механізму у народному господарстві загалом і в агропромисловому комплексі та його основній складовій – сільському господарстві зокрема. Але усі спроби удосконалювати економічний механізм управління і господарювання за умов централізованої планової економіки так і не дали очікуваних результатів. Насамперед, через свою обмеженість, бо були спрямовані лише на часткову зміну окремих ланок господарського механізму, не враховували всієї повноти структури і не змінювали відносин власності [5, с. 7].

Підсумовуючи, зауважимо, що існування відповідних форм власності є основою формування відповідних організаційно-правових структур в аграрному секторі. Будь-яка господарська система повинна мати складові частини – господарські формування. Сільськогосподарську продукцію виробляють різні господарські формування, які різняться за формою власності на засоби виробництва та вироблену продукцію, розмірами, розміщенням, організацією виробництва і праці. На підставі цих ознак, на погляд В.Я. Месель-Веселяка, господарські формування за відношенням до виробництва продукції можна віднести до первинних і вторинних ланок. До першої належать підприємства й організації, які безпосередньо виробляють і реалізують продукцію. До вто-

ринної ланки належать виробничо-управлінські формування, які створюються на основі об'єднання або кооперування підприємств і організацій первинної ланки. Тому в умовах формування ринкової економіки вкрай важливим є вибір ефективних організаційних структур. Як зауважує О.М. Онищенко: "Організаційна структура тієї чи іншої галузі – це сукупність організаційно-правових форм господарювання, їх певне співвідношення, які забезпечують успішне їх функціонування. Особливості таких форм обумовлюються багатьма факторами, серед яких мабуть найважливішим є те, на якій формі власності кожна з них заснована " [4, с. 11].

Функціонування будь-якого суб'єкта господарювання, зазвичай, пов'язане з інвестиційною діяльністю. Інвестиційні вкладення здійснюються в оновлення або заміну матеріально-технічної бази виробництва, вони пов'язані з її удосконаленням, модернізацією у зв'язку зі зношенням і старінням обладнання, потребою у нарощуванні та введенні нових виробничих потужностей, зумовлених збільшенням обсягів виробництва й освоєння нових видів діяльності. Оцінюючи ефективність виробництва в різних формах господарювання, потрібно враховувати такі її чинники, як рівень концентрації виробництва, форму власності на засоби виробництва та спосіб її використання. При цьому, очевидно, на сьогодні неможливо обрати якусь одну найкращу для будь-яких природно-кліматичних умов організаційно-правову форму аграрного виробництва, як неможливим є і вибір якоїсь однієї системи показників для їх оцінки.

Виходячи з моїх міркувань, вважаю, що найефективнішими на сучасному етапі будуть формування, побудовані на приватній власності на землю та майно і колективних формах організації праці, за яких кожний учасник такої кооперації отримує плату залежно від величини вкладеного у загальне виробництво капіталу і праці. При цьому потрібно широко застосовувати й орендні відносини. Поряд з цим, в аграрному секторі функціонуватимуть сільськогосподарські підприємства, фермерські господарства та особисті селянські господарства (господарства населення), питома вага останніх в умовах формування ринкової економіки займатиме значне місце. Зазначені форми господарювання мають спільні риси в тому, що базуються на приватній власності їх засновників, і водночас істотно різняться між собою.

Формування організаційно-правових структур ринкового типу на засадах приватної власності – явище сьогодні вже не нове, але ефективність новоутворених формувань є різною і потребує детальнішого наукового дослідження. Основною організаційно-правовою формою приватного сектора аграрної сфери АПК Львівської області є особисті селянські господарства. Ця форма господарювання – основа достатку населення в сільській місцевості, основна сфера зайнятості сільських жителів. Крім чисто виробничої, вони виконують також соціальні та духовні функції. У цих господарствах відбувається процес відтворення трудових ресурсів сільськогосподарських підприємств, тут формується життєва позиція молодого покоління. У них виробляється майже 90 % валової продукції усіх категорій господарств. Питома вага сільськогосподарських підприємств і фермерських господарств зали-

шається вкрай низькою. Характеристику їхніх сильних і слабких позицій із дослідження І.Є. Бучко наведено в табл. 1. Автор зазначає, що особисті селянські господарства сьогодні є найбільш масовою, динамічною і гнучкою формою господарювання. Вони демонструють свою пристосованість до складних економічних умов.

Табл. Характеристика основних організаційно-правових форм господарювання в сільському господарстві Львівської області

Ознака	Особисті селянські господарства	Великі сільськогосподарські підприємства	Фермерські господарства
Сильні позиції	- використання праці незайнятих - пряма соціальна ефективність	- переваги великомасштабного виробництва - спеціалізація виробництва	- переваги невеликих підприємств - малі транзакційні витрати
Слабкі позиції	- низька продуктивність праці - несприйнятливості до новітніх технологій	- великі транзакційні витрати - проблеми з мотивацією праці	- нестача інвестицій - обмежені можливості розвитку тваринництва
Потенційні можливості	- виробництво екологічно чистої продукції - виробництво "під індивідуальне замовлення"	- зниження собівартості продукції - підвищення конкурентоспроможності продукції	- швидка реакція на зміни в ринковій кон'юктурі - компактність виробництва
Загрози (у перспективі)	- зниження продуктивності праці - неконкурентоспроможність	- ринкові зміни після вступу до СОТ - нестабільність цін	- економічний тиск з боку великих підприємств - істотна залежність від кредитів

Сучасна структура сільськогосподарського виробництва, співвідношення різних організаційно-правових форм господарювання склалися під впливом тих політичних, соціальних, економічних процесів, які відбувалися в умовах становлення незалежної держави. Із зміною соціально-економічної ситуації виникла потреба у вдосконаленні виробничої структури сільського господарства, стимулюванні розвитку сільськогосподарського підприємництва як основного чинника підтримання продовольчої безпеки країни.

Висновки. Різноманітність економіки передбачає функціонування різноманітних форм господарювання, кожна з яких повинна мати сприятливі умови для максимального використання свого ресурсного потенціалу за обов'язкової рівноправності вільного вибору партнерів з ринку і реалізації продукції, розпоряджання одержаним доходом. Форми господарювання та економічні відносини в різноманітній економіці будуть відрізнятися за правовим статусом (фізичні чи юридичні), регіонами поширення, організаційно-правовими формами, масштабами виробництва, функціональною діяльністю та галузевою спрямованістю.

Передумовою підвищення ефективності різних організаційно-правових форм господарювання в сільському господарстві є широкий розвиток системи сільськогосподарського дорадництва. Водночас в умовах реалізації в

Україні об'єктивно потрібного напрямку розвитку сільського господарства через відновлення великих організаційно-правових форм господарювання, до-радництво може мати лише допоміжну роль, оскільки в такому разі відро-диться потреба в наявності для кожного великого підприємства власних ви-сококваліфікованих фахівців із спеціальною вищою освітою, більше зацікав-лених у підвищенні ефективності функціонування свого підприємства.

Література

1. **Березівський П.С.** Становлення та ефективність функціонування сільськогосподарських виробничих структур різних організаційно-правових форм : монографія. – Львів, 2007. – С. 1-22.
2. **Бучко І.Є.** Ефективність господарювання аграрних підприємств різних організаційно-правових форм : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня. – Львів, 2008. – С. 1-18.
3. **Березівська О.І.** Становлення та ефективність функціонування сільськогосподарських виробничих структур різних організаційно-правових форм : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня. – Житомир, 2005. – С. 1-20.
4. **Онищенко О.М.** Формування в аграрному секторі України організаційної структури ринкової економіки // Соціально-економічна ситуація та шляхи подолання кризового стану в агропромисловому комплексі України. – К. : Вид-во ІАЕ, 1999. – С. 11-19.
5. **Саблук П.Т.** Розвиток господарських формувань і організація виробництва в аграрній сфері АПК. – К. : Вид-во ІАЕ, 1999. – С. 296.

УДК 65.014.1+658.310.8

В.П. Залуцький – НУ "Львівська політехніка"

СУТНІСТЬ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ: МЕТОДИ ТА ПРИНЦИПИ ЇХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Розкрито сутність поняття соціально-економічний розвиток машинобудівних підприємств та виділено показники, які їх характеризують; описано методи та принципи соціально-економічного розвитку. Обґрунтовано взаємозв'язок між соціально-економічним потенціалом підприємства, соціально-економічним розвитком і рішеннями керівників підприємства щодо використання потенціалу для забезпечення соціально-економічного розвитку. Встановлено, що керівники машинобудівних підприємств можуть самостійно приймати рішення про вибір способів використання соціально-економічного потенціалу під впливом аналізу інформації про вже досягнутий рівень його розвитку. Сформовані рішення призводять до використання потенціалу, що в результаті призводить до змін значень показників соціально-економічного розвитку.

V.P. Zaluckiy – NU "L'vivs'ka Politehnika"

Socio-economic development essence of machine-building enterprises: methods and principles of their providing

In the article essence of concept is exposed socio-economic development of machine-building enterprises and indexes which characterize them are selected; methods and principles of socio-economic development are described. Intercommunication is conducted between socio-economic potential of enterprise, socio-economic development and decisions of leaders of enterprise, in relation to the use of potential for providing of socio-economic development. It is set that the leaders of machine-building enterprises can independently make decision about a choice methods of the use of socio-economic potential under act of analysis of information about the already attained level of his development. The for-